

УДК 343.343(477)

Альона Віталіївна Агаркова,

ад'юнкт докторантури та ад'юнктури

Харківського національного університету внутрішніх справ

ПОНЯТТЯ ПОГРОМУ ПРИ ВЧИНЕННІ МАСОВИХ ЗАВОРУШЕНЬ

Масові заворушення – це діяння, які скоюються великою кількістю людей проти публічного порядку та супроводжуються насильством над особою, погромами, підпалами, знищенням майна, захопленням будівель або споруд, насильницьким виселенням громадян, опором представникам влади із застосуванням зброї або інших предметів, які використовувалися як зброя.

Виникнення масових заворушень – тривалий процес, який має відповідну модель розвитку конфлікту та перетворення його в суперечність, вирішення якого відбувається насильницьким шляхом [1].

На наш погляд, саме погроми при масових заворушеннях потребують предметного дослідження. Тому ставимо за мету детально проаналізувати та дати поняття такій важливій формі об'єктивної сторони масових заворушень як погроми, розглянути співвідношення понять «погром» та «знищення майна».

Зазначимо, що під погромами розуміється заподіяння шкоди державному, громадському, особистому майну, посягання на особистість.

Також погроми – це насильницькі посягання на матеріальні цінності та громадян [2, с. 607].

Існує інше поняття погромів – це знищення чи руйнування приміщень, які займають державні, приватні, громадські установи, підприємства і організації; пошкодження чи руйнування житла громадян. Ці дії можуть супроводжуватися насильством над людьми (працівниками установ, охороною та ін.) [3, с. 370–372].

Більшість авторів (В. А. Володмиров, В. М. Галкін, І. Л. Марогулова, В. М. Кудрявцев та інші) тлумачать поняття «погром» як розорення, розграбування житлових приміщень, магазинів, підприємств, осквернення пам'ятників та інших культурних цінностей, вчинення насильства чи знущань над громадянами [4, с. 26].

Згідно «Великого юридичного словника» погром – це «масове спонтанне насильницьке діяння, яке направлене проти релігійних, національних або расових меншин, як правило, інспіроване екстремістськими організаціями або поліцією реакційного уряду». Вказане поняття виникло в кінці XIX ст., коли в єврейських кварталах деяких міст влаштовувались погроми, які супроводжувалися вбивствами, насиллям та грабiжництвом (масові побиття євреїв в Європі відомі з XI ст.). В Туреччині подібні погроми були направлені проти вірменів (1915 р.), в Німеччині – проти євреїв (1938–1945 рр.), в колишньому СРСР – проти деяких народів на Кавказі та в Середній Азії (1988–1989 рр.). В кримінальному праві термін «погроми» застосовується в ст. 294 КК України як один із проявів масових заворушень. При цьому під погромами розуміється знищення або руйнування майна, транспорту, засобів зв'язку, яке не рідко супроводжується насиллям, знущанням над людьми, здійсненням вбивств, звалтуваннями, розбійними нападами, розкраданнями.

Визначити точне кримінально-правове значення цього слова дуже складно. Ю. М. Демiдов слушно вказує на необхідність закріплення терміна «погром» в примітці до статті про відповідальність за масові заворушення. «Під погромами слід розуміти псування, знищення, розграбування, інше незаконне заволодіння майном та іншими предметами, а також осквернення, приведення майна у непридатний для використання стан, які здійснені учасниками заворушень в складі натовпу». При цьому можна вказати на перетин ознак діянь, які позначені термінами «погром» та «знищення майна», які в кримінально-правовому сенсі фактично є синонімами. Точніше сказати, погром як збірне поняття, включає в себе і знищення майна і насильство, які передбачені законодавцем як самостійні дії, які супроводжують масові заворушення.

Як показує судова практика, погроми часто відбуваються на ґрунті національної ворожнечі або нетерпимості, однак ці мотиви далеко не вичерпують тих спонукань, якими керуються організатори й учасники масових заворушень.

Справедливою є думка П. Помазкова, що відсутність легального визначення терміну «погроми» призводить до суперечливого тлумачення й, як наслідок, до непослідовності судової

практики. Зокрема є досить складним завдання для суддів відмежувати погроми від знищення майна [5, с. 21].

Звернемося до поняття знищення і пошкодження майна, що передбачає діяння в широкому сенсі слова: воно вміщає в себе будь-яка дія, що заподіює псування або знищення майна. Знищення або пошкодження може бути зроблено у результаті масових заворушень різними способами:

- а) із застосуванням механічних, фізичних і хімічних засобів;
- б) шляхом підпалу;
- в) шляхом погрому;
- г) шляхом затоплення і т.д.

Предметом знищення та пошкодження державного і громадського майна є будівлі, споруди, будівлі, сільськогосподарські машини, худоба, засоби зв'язку та інше майно, а також посіви, врожай, ползахисні, плодово-ягідні та інші насадження [6, с. 34–35].

Предметом знищення та пошкодження можуть бути і пам'ятники культури, природні об'єкти, узяті під охорону держави, лісові масиви.

Таким чином, знищення і пошкодження майна в результаті масового безладдя є злочином, який зазіхає на відносини власності, але не спрямованим на збагачення.

Суспільно небезпечні наслідки цього злочину полягають у зменшенні готівкових фондів державного майна з його кількості чи вартості.

Ми приходимо до висновку, що між поняттями погром та знищення майна немає чіткої різниці. У зв'язку з цим ми пропонуємо відмовитися від поняття знищення майна в диспозиції статті про масові заворушення.

Як бачимо, в питанні поняття погрому вчені дотримуються різних позицій.

Вивчивши деякі поняття відносно цього, на наш погляд, погроми – це руйнування, псування, знищення, осквернення, а також приведення майна в непридатний для його використання стан, які здійснюються учасниками натовпу при масових заворушеннях. Ці дії можуть супроводжуватися насильством над людьми.

Також ми маємо погодитися з Ю. М. Демідовим щодо закріплення поняття «погром» в примітці статті про відповідальність

за масові заворушення. Це надасть можливість правильного тлумачення цього поняття та допоможе правильно оцінити діяльність учасників масових заворушень.

Список використаних джерел:

1. Арипов Э. А. Массовые беспорядки как преступление, связанное с экстремистской деятельностью / Э. А. Арипов // Современное право. – 2008. – № 8. – С. 43–45.

2. Уголовный кодекс Украины. Комментарий / под ред. Ю. А. Кармазина и Е. Л. Стрельцова. – 2-е изд. – Харьков : Одиссей, 2002. – 960 с.

3. Кримінальне право України (Особлива частина) : підручник / за заг. ред. О. М. Литвинова. – Харків : Вид-во ХНУВС, 2011. – 572 с. – (Б-ка слідства та дізнання / наук. ред. О. М. Бандурка).

4. Марогулова І. Л. Злочини проти громадської безпеки / І. Л. Марогулова. – М. : Юніті, 2007. – 50 с.

5. Кузнецов В. В. Визначення масових заворушень: порівняльно-правові аспекти / В. В. Кузнецов // Вісник Луганського державного університету внутрішніх справ імені Е. О. Дідоренка. – 2011. – Спецвип. № 6 : Розвиток держави і права в сучасних умовах: досвід, реалії, перспективи. – С. 17–24.

6. Волков Б. С. Відповідальність за знищення та пошкодження майна / Б. С. Волков. – М. : Скіф, 2008. – 70 с.

Одержано 22.04.2016

УДК 340.155.2

Юлія Андріївна Алексеева,

ад'юнкт докторантури та ад'юнктури

Харківського національного університету внутрішніх справ

**ДІЗНАВАЛЬНА ДІЯЛЬНІСТЬ ГУБЕРНСЬКИХ
ЖАНДАРМСЬКИХ УПРАВЛІНЬ В РОСІЙСЬКІЙ
ІМПЕРІЇ (КІНЕЦЬ ХІХ – ПОЧАТОК ХХ СТ.)**

1. Особливе місце в державному апараті царської Росії посідали територіальні органи Корпусу жандармів – губернські жандармські управління, створені в 1867 р. На теренах України вони були представлені наприкінці ХІХ ст. дев'ятьма губернськими жандармськими управліннями і жандармським управлінням м. Одеси. Звичайно жандармськими управліннями контролювалась територія тих губерній (областей, міст), у яких вони знаходились. Виняток становило жандармське управління Одеси: окрім самого міста, йому у «спостережному відношенні» був